

Menno Pot

Het nieuwe Ajax

Hoe een voetbalclub zichzelf
opnieuw uitvond

Ambo|Anthos
Amsterdam

Inhoud

Vooraf 7

Zwart, wit, beige 9

Het nieuwe Ajax krijgt kleur

Dušan en Daley 21

Het nieuwe Ajax op de transfermarkt

Van Apeldoorn tot Haaksbergen 37

Het nieuwe Ajax en de kennis van buiten

Stroeve start 51

Het nieuwe Ajax moet wennen

Nous en Hakim 65

Het nieuwe Ajax en de Marokkanen

In de geest van Johan 77
Het nieuwe Ajax en de nieuwe Cruijff

Crisis 91
Het nieuwe Ajax op drift

Feniks 101
Het nieuwe Ajax stijgt op

Het nieuwe Amsterdam 111
Thuis bij het nieuwe Ajax

Buikschuiver 121
De tragiek van het nieuwe Ajax

Op die flank als David Neres 133
Het nieuwe Ajax op muziek

Nee 145
Het nieuwe Ajax ligt eruit

Pak schaal 153
Het nieuwe Ajax be kroond

Doe een Ajaxje 163
Het nieuwe Ajax pakt door

Vooraf

Jarenlang, zelfs een jaar of vier geleden nog, kon ik verdrietig worden als ik topclubs uit Spanje, Italië, Engeland of Duitsland tegen elkaar zag spelen. Dat voetbal. Zó goed. Zo vreselijk snel. Zulke indrukwekkende atleten. Zoveel kracht.

De fout die ik dan maakte, was dat ik het met Ajax ging vergelijken: met het meelijwekkende geploeter tegen Jablonec, Molde of Dnjepr. Of met het blaartrekkend trage rondspeelvoetbal tegen Excelsior of NAC Breda.

Op zeker moment verbood ik mezelf om bij het zien van een flard topvoetbal nog aan Ajax te denken. Dat was zelfkwelling. Dat topvoetbal was een andere sport, een ander spel, het had niets meer te maken met waar Ajax zich mee bezighield, al heette dat dan toevallig ook 'voetbal'.

De topclubs voetbalden op een andere planeet; niet meer naar kijken, niet meer aan denken. Ik ben daar vrij goed in, na enige tijd had ik er oprecht vrede mee dat Ajax die planeet nooit meer zou bereiken.

Toch wel, dus. Kijk om je heen. Zie waar we staan. In 2020 weer een halvefinaleplaats? Vast niet, maar van de topvoetbalplaneet is Ajax weer volwaardig bewoner. Ze verzamelen er voor het tweede opeenvolgende seizoen meer UEFA-punten dan wie ook.

‘Dit was niet onze beste wedstrijd,’ zei Hakim Ziyech na Valencia-Ajax, ongeveer twee uurtjes nadat hij een doelpunt had gemaakt dat we over dertig jaar nog steeds zullen opzoeken op YouTube. Donny van de Beek gaf een complimentje aan Valencia: sterke tegenstander hoor, echt een prima ploeg.

Als spelers met zulke woorden een 0-3 overwinning bij Valencia staan te relativiseren, ja, dan gaat het echt goed met de club. Mezelf sta ik dergelijk bagatelliseren niet toe. Ik kijk liever nog eens goed om me heen op de droomplaneet. Ajax en ik bezochten hem ooit, 23, 24 jaar geleden. Hij is veel mooier dan ik me herinnerde.

Zwart, wit, beige

Het nieuwe Ajax krijgt kleur

Als ik later nog eens terugdenk aan het spectaculaire Ajax van 2018-2019, welk moment zal dan op mijn netvlies verschijnen? Welk doelpunt of beeld springt dan uit een laatje in mijn brein, om samen te vatten wat Ajax in dat seizoen liet zien in de Champions League?

Het zou natuurlijk een doelpunt kunnen zijn, vermoedelijk een van de goals in Madrid of Turijn, maar het zou ook een van de twee gifjes kunnen worden die na die wedstrijden viral gingen. Het eerste heet op internet *'Ajax magic passes'* of *'Ajax tiki taka'*: vijftien, zestien seconden goddelijk samenspel op het veld van Juventus. Terwijl de tijd in de linkerbovenhoek van 55:51 naar 56:07 tikt, dartelt Ajax over de hele lengte van het veld. Van het eigen strafschopgebied naar dat van Juve in dertien aanrakingen: Onana. Veltman. Dan een versnelling: Frenkie, Schöne, Frenkie, Schöne. Dan naar Ziyech, rechts voorin. Frenkie, weer Schöne, dan weer Frenkie, gevolgd door een achteloos afleggertje van Neres, achter het standbeen langs, keurig op Tadić die meteen doorpasst naar Ziyech.

Het is haast te mooi om waar te zijn. Alles beweegt, alles lijkt vanzelf te gaan. Zoveel klasse, zoveel intelligentie en zelfvertrouwen. Het ‘*magic passes*’-gifje heeft de zeggingskracht om later een pars pro toto voor de hele Champions League-campagne te zijn, of in elk geval voor die wedstrijd-fase, die twintig minuten in Turijn waarin Ajax de Italiaanse kampioen volkomen ondersteboven voetbalde, zoals we het een kwarteeuw niet meer hadden gezien. Ik voel mijn wangen nog gloeien als ik eraan terugdenk.

Het tweede gifje is korter, maar even symbolisch: de achteleze, elegante dribbel van Frenkie de Jong in de 25e minuut van Real Madrid-Ajax. Frenkie pikt de bal op en slalomt, heel kort, heel snel. Vinícius Júnior glijdt uitgeteld op zijn rug. Ook Luka Modrić kan niets anders dan plaatsnemen op zijn achterwerk en toekijken. Er is ook een foto van dat moment, die prachtig laat zien hoe de Kroaat, beste voetballer van de wereld in 2018, op het gras zit, een mengsel van verbijstering en bewondering in zijn ogen, terwijl Frenkie voorbij glipt met een vlugge rechts-links-shuffle, een soort een-tweetje tussen zijn rechter- en zijn linkervoet, frivool en doelmatig tegelijk.

Ook dat gifje is een sublieme pars pro toto: Frenkie danst, de gevestigde orde zit op zijn gat. Niet alleen Ajax-fans vonden dát het verhaal van Ajax in 2018-2019. Ongeveer de hele Europese pers dacht er zo over.

Het frappante is dat Ajax in al deze momentopnamen het uittenuue draagt: zwart, met boven het sleutelbeen een horizontaal wit balkje en daar weer boven een beige schouderpartij. In die kleuren leverde Ajax zijn opvallend-

ste prestaties, niet in Amsterdam maar ver erbuiten: 1-1 in München, 1-4 in Madrid, 1-2 in Turijn en toch ook de niet eens meer zo heel onverwachte 0-1 in Noord-Londen, tegen Tottenham, hoe dramatisch dat tweeluik uiteindelijk ook afliep.

Ook de finale die ze wél haalden (en wonnen, om de KNVB-beker tegen Willem II) speelden de Ajacieden in het zwart-wit-beige. Sterker: zelfs de laatste Champions League-wedstrijd die ze in de eigen Johan Cruijff ArenA wisten te winnen (tegen Benfica) speelden ze in de uitkleuren, omdat het door de Portugezen meegebrachte tenue niet genoeg afweek van het rood-wit van Ajax.

Zo werd zwart-wit-beige de kleurstelling van het beste Ajax-seizoen sinds het midden van de jaren negentig. Want dat was het – en eigenlijk nog meer dan dat. De Champions League-campagne van 2018-2019 was de langste die Ajax ooit afwerkte, misschien wel de spectaculairste en knapste ooit, zelfs al bleef de eindzege uit. Het was in elk geval de meest verrassende campagne: geen zinnig mens had er rekening mee gehouden.

Hoeveel indruk Ajax maakte in het zwart-wit-beige blijkt bijvoorbeeld uit het aantal goedkope, illegale replica's op eBay, steevast te herkennen aan het net iets te poepachtige bruin van de schouders. Piraterij heet dat dan, een doorn in het oog van fabrikant Adidas, maar die namaakshirts zijn ook iets anders: een low budget-ode aan het elftal dat Ajax eindelijk weer eens echt sexy maakte, vrijwel overal ter wereld.

Het zwart-wit-beige shirt wordt tegen het einde van het historische rampseizoen 2017-2018 in stappen onthuld op Ajax.nl: eerst wat detailfoto's en uiteindelijk, op 26 april, het hele ding.

Nu vinden supporters een nieuw uitshirt bijna altijd lelijk. Het afzeiken ervan is een vorm van folklore, een soort lenteritueel. Het heeft iets aandoenlijks, vind ik: fanatieke voetbalsupporters die via social media hartstochtelijk in debat gaan over kraagjes, biezen, stiksels, kleurcombinaties en de glans van de stof.

In april 2018 is de toon over het zwart-wit-beige nog vinniger dan normaal, want alle Ajacieden hebben die maand een rothumeur. De ploeg heeft anderhalve week eerder een gênante figurantenrol gespeeld op het kampioensfeest van PSV: afgeschminkt met 3-0, een passende climax van een seizoen waaraan echt álles rampzalig was. In die sfeer maakt het nieuwe uittenuue geen schijn van kans op warme recensies. Het gemiddelde oordeel: helemaal kut, zeker bij de Zeeman gehaald, zeker door Stevie Wonder ontworpen.

Een treffende bijnaam is er al snel, al zal hij nooit helemaal inburgeren in de Johan Cruijff ArenA: het Guinness-shirt, naar het dropkleurige Ierse bier dat vlak na het tappen een beige schuimkraag heeft, die wit en meringue-achtig wordt als je de *dry stout* de tijd geeft om goed uit het schuim te zakken. Niemand houdt op dat moment rekening met wat komen gaat.

Een jaar later, in april 2019, heeft Ajax het beschimpte Guinness-shirt als het ware mooigevoetbald. Zo werkt dat nu eenmaal: lelijke tenues kunnen mooi worden als er vol-

doende fijne voetbalherinneringen aan blijven kleven. Denk aan het marineblauw met de rare, aan flarden gescheurde maliënkolder van rode clubembleempjes eroverheen, waarin Ajax op 24 mei 1995 de Champions League won.

Replica's van het Guinness-shirt zijn vanaf 5 maart, na Real Madrid-Ajax, niet aan te slepen. In april zijn ze overal uitverkocht. Zo buigzaam en subjectief is schoonheid.

Het shirt speelt een wonderlijke rol in mijn bewustwording van wat er bij Ajax gaande is. Je zou kunnen zeggen dat het zwart-wit-beige me op een prachtige voorjaarsdag vertelt wat een bijzonder jaar het is, hoe onweerstaanbaar de jongens, hoe prachtig hun voetbal en hoe groot de zeggingskracht van die dingen samen. Dat moment doet zich niet in het stadion voor, maar gewoon op straat, op dinsdag 23 april 2019, als ik op mijn fiets spring en koers zet naar de Johan Cruijff ArenA voor Ajax-Vitesse: van de binnenstad naar de Bijlmer.

Het is een van de eerste warme dagen van het jaar. De lente knuffelt de stad. Je voelt een zwoele avond naderen en overal, echt óveral zie ik zwart-wit-beige. Fietsend. Bij bus- en tramhaltes. Op bruisende terrassen, bij Lempicka, De Ijsbreker, Hesp. Ajax is overal. Niet het beroemde rood-wit dat staat voor meer dan een eeuw clubtraditie en successen, maar het zwart-wit-beige dat symbool staat voor maar één seizoen: het huidige.

Op dat moment besef ik het. Ajax heeft de schaduw van zijn eigen geschiedenis ingehaald. We hebben de historie niet meer nodig. Wat telt is het nu.

Rechts van me dobberen duizenden schitterlichtjes op de Amstel. De stad gonst, ruikt naar voetbal en ik trap sneller, tussen de kantoortorens bij het Amstelstation door. Het is druk bij de kebabwagen: zwart-wit-beige. Daarna met een boog het fietspad op dat langs de Spaklerweg loopt, richting Zuidoost. Op wedstrijddagen is dit de tuit van een trechter, waar fietsende stadiongangers uit de hele stad samenkomen en een lang lint vormen. In dat lint is de hervonden Ajax-vreugde bijna tastbaar, je proeft het als knetterkauwgom in je mond, ook voor dit 'gewone' competitiepotje tegen Vitesse: we mogen weer.

Ik kijk om me heen en zie dat bijna iedereen lacht. Onbekenden maken oogcontact: een grijns, een blik van verstandhouding. We zijn uitverkorenen. Wijlen burgemeester Eberhard van der Laan ('Wees lief voor de stad en voor elkaar') zou trots op ons zijn. Langs de Spaklerweg en de Holterbergweg beweegt zich de fietskaravaan der gelukzaligheid. Er is dit seizoen echt iets bijzonders gegroeid tussen elftal en fans, tussen club en stad.

Een week eerder. Ik fiets naar school om mijn kinderen op te halen. Om kwart voor drie stromen de lokalen leeg en rennen honderden kinderen het plein op. Het is een tafereel dat ik een paar keer per week aanschouw, maar nu, met dit mooie weer, valt me de alomtegenwoordigheid van Ajax-shirts op. Een van de dragers is mijn zoontje van zes, Niek. Ook hij is in de greep. Jarenlang zag ik op het schoolplein alleen shirtjes van Real Madrid en FC Barcelona. Van Ronaldo en Messi. Voor de jongste Amsterdammertjes telde Ajax

amper nog mee, concludeerde ik in die jaren bedroefd.

Nu krijg ik kippenvel van de nieuwe aanblik. Veel rood-wit, nog meer zwart-wit-beige. Er worden Ajax-ballen het voetbalpleintje op geschoten. Ajax-rugtassen belanden op een hoop. Ouders nemen leeggegeten Ajax-broodtrommels van hun kroost aan. Ik realiseer me hoe lang het geleden is dat ik een jonge generatie Amsterdammertjes zich zo massaal zag overgeven aan ontluikende Ajax-liefde.

Bij sommigen zal het vlammetje weer uitwaaien als het straks weer eens minder gaat, maar bij anderen zal het blijven branden. Zij zijn het verse bloed op de tribunes van de club die ik sinds 1983 volg. Ik zie ze voor mijn ogen Ajacied worden. Real Madrid en Juventus zijn, ook hier, uitgeschaakeld.

De meeste neo-Ajaciedjes op het schoolplein zijn te jong om op een woensdagavond naar een Champions League-wedstrijd te kijken. Hun enthousiasme moet zijn aangewakkerd door hun ouders of oudere broers en zussen. Maar er is iets bijzonders aan de hand, iets wat me opvalt in vergelijking met andere jaren, zelfs met het eveneens euforische voorjaar van 2017, toen Ajax de Europa League-finale haalde en Amsterdam óók gloeide: er is vereenzelviging, identificatie. Ik zie het bij Niek en zijn vriendjes. Ze voelen zich niet alleen aangetrokken tot het succes of de club, maar ook tot de individuele spelers van deze lichtung.

Ze willen Ziyech zijn of Frenkie. Ze noemen vooral de Nederlandstalige spelers bij hun voornamen: Matthijs, Donny, Frenkie, Lasse, Hakim, Klaas-Jan. André Onana heet dan weer gewoon Onana, misschien omdat dat leuker is

om te zeggen dan André. Toch is ook de keeper typisch zo'n Ajacied tot wie jonge kinderen zich aangetrokken voelen, al spreekt hij geen Nederlands en kunnen ze hem niet verstaan: leuke kop, leuke lach, vriendelijke ogen, grappig haar, een aureool van onmetelijke vrolijkheid.

Niek wilde, behalve een Ajax-uitshirt, ook graag Onana-keepershandschoenen. Hij vindt Onana aardig, zegt hij. Over Maarten Stekelenburg en Jasper Cillessen heb ik, geloof ik, nooit een jongetje van zes iets vergelijkbaars horen zeggen. Charisma, probeer er maar eens de vinger op te leggen.

Kijkend door de ogen van mijn zoontje realiseer ik me hoe onweerstaanbaar leuk dit Ajax is. De dansspasjes van David Neres. Het 'telefoongebaar' dat Hakim Ziyech maakt als hij gescoord heeft (kinderen doen het na, kijk maar op straat). Het plagerige gekibbel tussen Matthijs en Frenkie. De ontspannen grijns van Klaas-Jan Huntelaar. Maar toch vooral de stralende, lachende Hollandse puppyhoofden van Matthijs, Frenkie en Donny, voetballers die interviewers aankijken, die een en al onbevangenheid uitstralen en met een twinkeling in hun ogen vertellen over voetbal. Jonge kinderen zien dat, al kunnen ze het niet benoemen of vergelijken met minder charismatische spelers uit het verleden. Ze reageren erop zoals kinderen reageren: met liefde.

De vloedgolf van zwart-wit-beige in Amsterdam. De fietskaravaan der gelukzaligheid. De manier waarop mijn zesjarige zoon reageert op deze generatie Ajacieden. Het onderstreept iets wat gaandeweg het seizoen duidelijk voelbaar wordt voor iemand die na 35 jaar tribuneleven een

ingebouwde Ajax-barometer heeft ontwikkeld.

Het seizoen 2018-2019 heeft de club veranderd. Blijvend, denk ik. Het was een seizoen waarin een nieuwe saamhorigheid bezit nam van de Johan Cruyff ArenA. De club vond zichzelf opnieuw uit: qua transferbeleid en spelbenadering, maar ook qua *tone of voice*. Juist dat gevoel is zo opwindend: dat de fase die Ajax als club doormaakt niet 'ouderwets' goed is, maar níeuw goed. Ajax keerde in het euforische voorjaar van 2019 niet terug naar het eigen glorieuze clubverleden, maar kwam er juist eindelijk van los. De club wierp de molenstein van de historie van zich af. Dat is een verademing, na een worsteling met de eigen identiteit waarvan je best kunt zeggen dat ze twintig jaar geduurd heeft.

De jaren 2016-2019 markeerden de geboorte van het nieuwe Ajax. Het Ajax van de eenentwintigste eeuw. Dat werd ook weleens tijd, want die eeuw is alweer voor een vijfde deel verstreken. Zo lang heeft Ajax geworsteld. Zo lang heeft de club erover gedaan om een moderne versie van zichzelf te ontwikkelen en een manier te vinden om in het *modern football* van de eenentwintigste eeuw Ajax te zijn.

In 1995 en 1996 beleefde Ajax torenhoge sportieve hoogtenpunten, maar toen het feest voorbij was, drong zich al snel het besef op dat het de laatste oprisping van het oude Ajax was geweest. Dat na de zegetocht een sportieve neergang volgde was tamelijk voorspelbaar, maar die neergang kreeg vanaf 1999 de trekken van een vrije val door de gevolgen van het 'Bosman-arrest' (waardoor spelers die hun contract uitdienden voortaan 'gratis weg konden'), het wegvallen van

de buitenlanderregel (waardoor voetbalclubs voortaan zoveel buitenlandse spelers konden opstellen als ze wilden), schaalvergroting, globalisering en de opmars van het grote geld.

Voor Ajax kwam de juridische doorbraak (het voetbal moest zich voortaan houden aan de Europese wetten, daar kwam het simpelweg op neer) op het slechtst denkbare moment: Ajax had de meest gewilde spelers ter wereld – en die hadden allemaal een ‘oud’ contract. Ze wilden niet meer bijtekenen en liepen de deur uit zonder dat het Ajax iets opleverde.

De verhuizing van het knusse Ajax-stadion De Meer naar de klinische Amsterdam ArenA (1996) en de beursgang (1998) maakten dat de sportieve crisis ook een langdurige identiteitscrisis werd, incidentele successen ten spijt. Wij, de supporters, bleven achter met het frustrerende gevoel een dubbele nederlaag te hebben geleden: Ajax koos voor schaalvergroting om aan de top te blijven, maar dat mislukte. En wij? Wij waren onze knusse club én het goede voetbal kwijt. Ajax had gegokt en verloren. De Amsterdam ArenA werd een tempel van chagrijn en ontevredenheid, waar het verleden werd verheerlijkt en Ajax een pijnlijk proces doormaakte: afscheid van de top, afscheid van de oude status.

Vanaf 2010 hervond de club wel het juiste spoor, maar Ajax bleef zoeken naar een antwoord op de vraag hoe je in de financieel ontplofte voetbalwereld jezelf kunt blijven als topclub uit een klein land: hoe word je een modern topsportbedrijf dat financieel mee kan, maar blijf je tegelijkertijd een voetbalclub, trouw aan de ziel van de moeder-

vereniging en de eigen tradities? Hoe vind je die balans? Was zoiets überhaupt mogelijk?

Ik denk dat Ajax in 2018-2019 eindelijk het antwoord op die vraag vond. Dat betekent niet dat Ajax voortaan altijd succesvol zal zijn. Slechte seizoenen zullen blijven bestaan. Miskopen, matige jeugdlichtingen en ongelukkige aanstellingen ook.

Ajax zal niet elk jaar gloriëren in de Champions League en ook niet altijd kampioen van Nederland worden, maar de voorwaarden om af en toe te 'pieken' zijn wel geschapen, door een wezenlijk nieuwe kijk op de transfermarkt en de eigen voetbalfilosofie, maar ook op het eigen imago, zowel offline als online. Het proces voltrekt zich voor de ogen van supporters die steeds minder boodschap hebben aan wat ooit was en hoe Ajax ooit dacht. Een steeds groter deel van hen maakte 'vroeger' helemaal niet mee.

In het seizoen 2018-2019 zag en voelde ik het overal om me heen: de opwinding van de schone lei. De wijsheden en successen van vroeger mogen rusten in vrede. Ze zijn erfgoed geworden.

Dat de Amsterdam ArenA juist aan het begin van het seizoen 2018-2019 officieel Johan Cruijff ArenA ging heten beschouw ik als een symbolisch toeval: het nieuwe Ajax eert Johan als de unieke grootheid die hij was, maar hoe het elftal voetbalt en hoe de club wordt geleid, bepaalt het nieuwe Ajax voortaan zelf. Ik hoop het, althans.

Over de vraag wat er precies is veranderd en hoe het zo kwam, gaat dit boek. Als je het seizoen 2018-2019 herbe-

leeft, kom je de veranderingen vanzelf tegen. Het is een verhaal met hoofd- en prominente bijrollen voor Matthijs de Ligt, Frenkie de Jong en Dušan Tadić, maar ook voor Johan Crujff, Marc Overmars, Frank de Boer, Peter Bosz, Erik ten Hag en Abdelhak Nouri. Voor Arek Milik, Marcel Keizer en zelfs, hoe gek dat ook klinkt, voor Leo Beenhakker.

Dat er een nieuw Ajax is ontstaan, staat voor mij als een paal boven water. Die bewering gaat verder dan de waan van de dag: een slecht seizoen of een beroerde Europese campagne bewijst niet meteen mijn ongelijk. Wel realiseer ik me dat het roer altijd om kan, ook de verkeerde kant op. Daarom is dit boek, behalve een blije duiding, ook een aanmoediging: blijf deze weg volgen, Ajax. Van vernieuwers uit het verleden moet je de innovatiedrang overnemen, maar niet hun opvattingen an sich, want die zijn nu niet meer vernieuwend.

Dit boek gaat over het nieuwe Ajax dat tussen 2016 en 2019 voor mijn ogen gestalte kreeg. In het seizoen 2018-2019 kristalliseerde het allemaal uit, als een choreografie in zwart, wit en beige.